

Σ Τ Ο Ι Χ Η Ι Α

ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

ΥΠΟ Δ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ

Ἡ λέξις «Κοινωνικός»¹⁾ ἀναφέρεται εἰς πᾶσαν σχέσιν ἀφορῶσαν τὴν κοινωνίαν. Κοινωνικὸν δὲ δίκαιον θὰ ἐσθίμαινε κατὰ ταῦτα τὴν ἀναμέτρησιν καὶ προσαρμογὴν τοῦ κοινωνικῶς συμφέρου εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Δ.καίου. Ὁρθότερον θὰ διευκρινισθῆτε τοῦτε διὰ τοῦ τονισμοῦ ἰδιαιτέρας τινὸς προσμετρήσεως καὶ ἐπιδιώξεως τοῦ κοινωνικῶς συμφέρου ἐν τῇ δικαίῳ τούτῳ, καὶ περὶ τούτου πρόκειται βέβαια ἐνταῦθα, διότι κάθε δίκαιον, ὡς ρυθμίζον τὰς σχέσεις τῶν ἐν κοινωνίᾳ βιούντων καὶ σκοπὸν ἔχον τὴν προαγωγὴν αὐτῶν, ὑποτίθεται ὅτι βᾶσιν τοῦ ὀφείλει νὰ ἔχη τὴν κοινωνικότητα «Ubi jus ibi societas»²⁾.

1) Socialis. Ἡ λέξις μετηνέχθη ἐκ τῆς λατινικῆς εἰς ὅλας τὰς νεωτέρας γλώσσας. Τὸ πρῶτον(;) ἐγένετο χρῆσις αὐτῆς «What is Socialism» ὑπὸ τοῦ R. Owen (1841) καὶ τῶν ἀπαδῶν του. Ἀλλὰ καὶ ὁ P. Leroux ἠξίωσε δι' ἑαυτὸν τὴν νοησιάν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1834. Ὀλίγον τι μετὰ ταῦτα ὁ Pecqueur καὶ ὁ S. Reybaud ἐπέγραψαν ἔργα τῶν «Economie Sociale (2. ἐκδ. 1839) καὶ Etudes sur les réformateurs ou socialistes modernes» (1840) Κατὰ τὰ μέσα δὲ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐγένετο πλέον γενικὴ χρῆσις αὐτῆς. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν αὐτογλωττίζεται (σοσιαλιστικὸς) ἐνίοτε. Πρέπει ὁμοῦς πάντοτε νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ «κοινωνικῶς» καὶ «σοσιαλιστικῶς». «Κοινωνικῶς» εἶναι γενικωτέρα ἐννοια (ὡς ὁ R. Stammier διὰ τὸν γερμανικὸν ὄρον—Social—wörterbuch : «ὁ ἐξωτερικῶς ρυθμιζόμενος» ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν «sozialistisch» τοῦ «σοσιαλιστικῶς», τὸ ὅπολον σημαίνει τὸνναντίον ὠρισμένην κοινωνικὴν τάξιν ἐκμέρους τῆς πολιτείας ὀργανωμένην ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀτομικιστικὴν.

Προβλ. C o n r a d—H e s s e, Grundriss I (1921) σελ. 452. G i d e—Riste' Histoire des doctrines econ. (1920) σελ. 275—308. P h i l i p p o v i c h Grundriss I (1921) σελ. 450.

2) Πᾶσαι αἱ ἐννομοὶ σχέσεις, καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἀκόμη, εἶναι κοινωνικαὶ λειτουργίαι. Διότι καθορίζουν τὴν ζωὴν τῆς ὀλόγτης. Ἡ κοινωνικὴ δὲ ἰδέα ἐφαρτῆ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ ἰδιωτικὸν ἀκόμη, ἀπὸ τὸ κοινὸν συμφέρον. Διότι ἡ παρεχομένη εἰς τὸ ἀτομον ἐν τῇ ἰδιωτικῇ δικαίῳ ἐλευθερία δὲν προάγεται ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ διότι ἀρμόζει αὐτῇ εἰς τὴν ὀλόγτητα, ἡ ὁποία θέλει καὶ ἀνέχεται τὴν ἐλευθερίαν αὐτήν. Τοῦτο δὲ καθίσταται πρόδηλον διὰ πρὸ πάντοδ ἡ ὀλόγτης πιστεύει ὅτι ἡ ἐλευθερία αὐτῆ ἀντιμάχεται πρὸς αὐτήν, ὁπότε δὲν διστάζει νὰ τροποποιήσῃ τὴν ἀτομικὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν. Βλ. H. S i n z h e i m e r, Ein Arbeitstarifgesetz 1916 σελ. 21.

Τὸ κράτος ὁμως δὲν δύναται ἐνίοτε νὰ παρακολουθήσῃ κατὰ πόδας τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν καὶ οὕτω εἶναι δυνατόν νὰ γεννηθῇ ἀντίθεσις τις μεταξὺ κοινωνίας καὶ δικαίου. Ἡ κοινωνικὴ ἀνάπτυξις εἶναι κολύμορφος καὶ ποικιλότροπος τοῦναντίον τὸ δικαίον στερεὸν καὶ ἄκαμπτον. Καθόσον μάλιστα ἡ κοινωνικὴ ἐξέλιξις εἶναι ταχύτερη κατὰ τοσοῦτον ἢ ἀντίθεσις αὕτη γίνεται καὶ περισσότερον αἰσθητῆ. Ἀντιλήψεις παρελθόντος ἐν τῷ δικαίῳ μάχονται κατὰ νεωτέρων ἀντιλήψεων, ¹⁾ τὸ δὲ δικαίον τὸ ὅποιον εἶναι προωρισμένον νὰ ἐξυπηρετῇ τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν εἶναι δυνατόν νὰ παρεμποδίσῃ αὐτήν. ἐφ' ὅσον ἡ ἐξέλιξις αὕτη δὲν ὑπεκφεύγει τοῦ δικαίου ἐμμέσως ἢ καὶ προφανῶς δὲν παραβιάζει αὐτὸ.

Ἡ νεωτέρα ἐποχὴ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τριαύτην τινὰ ἀντίθεσιν ἕνεκα τῆς ταχύτερας κοινωνικῆς ἀναπτύξεως ἀπὸ τὴν νομοθετικὴν ρύθμισιν αὐτῆς. Εὐλόγως λοιπὸν γεννᾶται παρὰ τοῖς νομικοῖς καὶ κοινωνιολόγοις ἡ προσπάθεια τῆς γεφυρώσεως τῶν ἀντιθέσεων τούτων. ²⁾

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἡ ὅποια καλλὰ αὐτοτελῶς ἐργαζόμενα πρόσωπα μετέτρεψεν ³⁾ εἰς ἡμερομισθίους ἐργάτας καὶ ὑπήγαγεν αὐτοὺς ὑπὸ ἐξάρτησιν, ἐγέννησε τὴν δευτέραν φάσιν τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος. Πρὸς λύσιν τούτου ἐμορφώθη τὸ ἔδι-

1) Προβλ. Π. Βιζουκίδου, Ἡ εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν συμβολὴ τοῦ J. Kohler («Ἀρχεῖον» Καλιτσουάκι I. σελ. 42) καὶ τὸν σατυρισμὸν τοῦ Μερφιοφελούς εἰς τὸν Φάουσι:

Σα μὴν αἰωνία ἀρρώστια, μὲ ἴδιον τρόπο
νόμοι καὶ δίκαια μᾶς περνοῦν κληρονομία.
ἀπὸ μὴ σ' ἄλλη σερνονταὶ γενιά
καὶ πᾶν ἀγάλια ἀπὸ ἕναν σ' ἄλλον τοπο....
Τὸ δικαίον τοῦ γεννήθηκα μαζί σου,
κανεῖς ποτὲ ἄχ! δὲν τόχει συλλογὴ.

2) Ἡ νομικὴ ἀποκρίσις ἄλλως τε πραγματεύεται πάντοτε τὸν καθ' ἑκάστον ἀνθρώπον ἀφηρημένως οὐχὶ δὲ ἐν τῷ κοινωνικῷ ἀλληλοσχετισμῷ του. Ὁ μὴ κοινωνικός προσανατολισμὸς οὗτος τῆς νομικῆς ἐπιστήμης πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ἀχίλλειος πέτρα αὐτῆς. Προβλ. H. Sinzheimer, Ein Arbeitstarifgesetz. Die Idee des Sozialen Selbstbestimmung im Recht. 1916 σελ. 26, 181 καὶ πρὸ παντός εἰς τὸ βιβλιοστοχαστὸν καὶ λαμπρὸν ἔργον ἐν τῇ νεωτέρῃ νομικῇ Ἐπιστήμῃ τοῦ J. Karger, Die soziale Funktion der Rechtsinstitute (Marx = Studien I).

3) Ἡ οἰκονομικώτερα λειτουργία τῆς μεγάλης ἐκμεταλλεύσεως ἐκκράτει ἐν τῷ ἐλευθέρῳ ἀνταγωνισμῷ καὶ οὕτω θέτει ἐκποδῶν τὴν μικρὰν βιομηχανίαν καὶ τὴν χειροτεχνίαν. Ἐκτὸς τοῦ λόγου τούτου τῆς ἀναπτύξεως τῆς μεγάλης βιομηχανίας ὀφείλουσαν νὰ συντρέξουν καὶ ἄλλοι, ὡς ὑπερξίς προσφοράς ἐργατῶν ἕνεκα σφετερισμοῦ μεγάλων ἐκτάσεων γῆς ὑπὸ ἀγροτῶν εὐγενῶν, ἐνιαίον κληρονομικὸν δικαίωμα, μετανάστευσις ἐκ γεωργικῶν τμημάτων κλπ.

πίτερον τοῦτο κοινωνικὸν δίκαιον, ὡς δίκαιον ὀρισμένης ἐπαγγελματικῆς τάξεως (1), νομοθετηθὲν ὡς θετικὸς καθορισμὸς τῆς λεγομένης κοινωνικῆς πολιτικῆς τῶν σημερινῶν προηγμένων κρατῶν. Ἡ κοινωνικὴ αὐτὴ πολιτικὴ δὲν ἐπηρεάζεται μόνον ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν χώρας τινὸς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις τῆς χώρας ταύτης πρὸς ἄλλας. Οὕτως ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ ἀποτελοῦσα τμήμα τῆς γενικῆς κρατικῆς πολιτικῆς καθορίζεται εἰδικώτερον ἐν μέρει, ἐκ τῶν στενῶν σχέσεων τοῦ διεθνικοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐπικοινωνίας ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἀγορᾷ.

Τὸ δίκαιον τοῦτο τὸ πηγάζει ἀπὸ τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς προσωπικῶς μὲν περιέλαβε τὰ ἄτομα ἐκεῖνα τὰ ὅποια ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν ὑπῆγοντο εἰς τὴν σφαιρὰν του, ἀντικειμενικῶς δὲ ἐπεξετάθη ἐφ' ὅλων τῶν τμημάτων τῆς ἐργασίας. Περιέλαβε ὀηλαδὴ τὴν ὁλότητα τῶν νομικῶν ἐκείνων σχέσεων αἱ ὅποια ἀφορῶσι τὸν ἐργοδότην εἰς ὃν ἐκμισθεύεται ἡ ἐργατικὴ δύναμις, τὸν συνεργάτην τοῦ ἐργάτου μεθ' οὗ οὗτος ἐργάζεται ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει καὶ τῇ ἐπαγγελματικῇ ὀργανώσει καὶ τέλος τὸ κράτος τὸ ὅποιον ἔχει καθήκον νὰ προστατεύσῃ τὴν ἐργατικὴν τῶν πολιτῶν του ὡς ἐθνικὸν ἰγαθόν (2).

Τὴν βᾶσιν τοῦ κοινωνικοῦ τούτου δικαίου ἀπέτελεσαν ἡ ἐργατικὴ προστατευτικὴ νομοθεσία, ἡ νομοθεσία ὀηλαδὴ ἐκεῖνη ἡ ὅποια ἐνεργοῦσα προληπτικῶς προσπαθεῖ νὰ ἀποτρέψῃ, νὰ ἀποσοδήσῃ τὸν κίνδυνον (3), ἐπίκουρος δὲ αὐτῆς ἐρχεται ἡ ἀσφαλιστικὴ νομοθεσία ἣτις τὸ μοιραίως ἐπελθόν συμβᾶν προσπαθεῖ νὰ ἀποκαταστήσῃ ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἐλαφρύνῃ τὴν καὶ εἰς τὸ μέλλον ἐκ τούτου προκαλουμένην ἀνικανότητα.

Ἐνῶ ὁμως ἡ προστατευτικὴ αὕτη νομοθεσία ἀναποκρινόμενη πρὸς τὸ δημόσιον γενικὸν συμφέρον ἐπιβάλλει εἰς τὸ ἄτομον (ἐργοδότην) μονομερεῖς ὑποχρεώσεις (4) ἔναντι τῆς ὁλότητος καὶ τοῦ τῆν εὐδότητα ἐκ-

1) Ἀπὸ τοὺς ἐργάτας ὀρισμένων βιομηχανιῶν ἐπεξετάθη κατόπιν τοῦτο γενικῶς εἰς τοὺς ἡμερομισθίους ἐργάτας διὰ τὰ περιλήβῃ σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τὰ συγγενῆ ἐπαγγέλματα τῶν ὑπαλλήλων, ὑψηρῶν ἀγροτῶν, ἐργατῶν, κατ' οἶκον ἐργατῶν καὶ ναυτῶν.

2) W. Kaskel, Das neue Arbeitsrecht 1920 σελ. 1.

3) Τὸ Γερμανικὸν Σύνταγμα τῆς 11 Αὐγούστου 1919 περιέλαβε ἐν αὐτῷ διατάξιν τοιοῦτου προστατευτικοῦ δικαίου καὶ εἰδικῶς τὴν τῆς Κυριακῆς Ἀναπαύσεως (ἄρθρ. 139). Ὁσαύτως καὶ περὶ τῆς ἐργατικῆς ἀσφαλείας προσέβλεψε τοῦτο ἐν ἄρθρῳ 161. Πρὸβλ. H N a w i a sky, Die Grundgedanken der Reichsverfassung 1920 σελ. 159)60.

4) Τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑποχρεώσεων τούτων δὲν δύναται νὰ ζητήσῃ ὁ ἐργάτης

προσωποῦντος κράτους, ἡ δὲ ἰσραλιστικὴ νομοθεσία παρέχει εἰς τὸ ἀ-
τομον μονομερῶς, ἐπὶ τῇ βάσει ἀπλῶς τῆς σχέσεως ἐξαρτήσεως ἐν τῇ
ἐργασίᾳ, δικαιώματα (ἐναντι τοῦ κράτους), δηλαδή παροχῆς ἀποζημιώ-
σεως εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις, ἔχομεν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ μονομερῶς
ἐπιβαλλόμενα ταῦτα ὑποχρεώσεις καὶ δικαιώματα τῶν ἐργοδοτῶν καὶ
ἐργατῶν καὶ ἀμφοτεροβαρῆ ἰδιωτικῶν δικαίου δικαιώματα καὶ ὑποχρε-
ώσεις ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν ἐπιβαλλόμενα διὰ τῆς περὶ ἐργασίας συμ-
βάσεως καὶ ρυθμιζόμενα ὑπὸ τοῦ δικαίου τούτου¹⁾. Ὡς τέταρτον τέλος
συμπληρωματικὸν τμήμα τοῦ ἰδιαιτέρου τούτου κοινωνικοῦ δικαίου, τοῦ
πισπισθέντος πρὸς προστασίαν καὶ ἀνύψωσιν τῆς κοινωνικῆς θέσεως ὀ-
ρισμένων τάξεων προσώπων, πρέπει νὰ θεωρηθῇ τὸ, κατὰ τοὺς τελευταί-
ους χρόνους ἀναφαινόμενον, δίκαιον τῶν συνδέσμων. Τοῦτο ἐν ἀντι-
θέσει πρὸς τὸ δίκαιον τῆς περὶ ἐργασίας συμβάσεως, τὸ κανονίζει
τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν ἔναντι
ἐκλήλων, κανονίζει τὰς σχέσεις ἐμάδων προσώπων (ἐργοδοτῶν, ἐργατῶν,
καταναλωτῶν, πωλητῶν κ.λ.π.) πρὸς ἄλληλα κοινωνικὰ ὄργανα καὶ
ἐκπροσώπησις²⁾.

Ἐρχόμεθα λοιπὸν μετὰ τὰ προεισαγωγικὰ ταῦτα εἰς τὸ κύριον ἡ-
μῶν θέμα εἰς τὸ κοινωνικὸν δίκαιον τῶν συνεταιρισμῶν. Τοῦτο ὑπάγεται
κατὰ τὰ ἄνω εἰς τὸ τέταρτον τμήμα τοῦ κοινωνικοῦ δικαίου, εἰς τὸ συν-
δετικὸν δίκαιον.

ΝΟΜΟΣ 602 ΠΕΡΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Α'. Γενικά

1. Ἔννοια. Συνεταιρισμὸς κατὰ τὸν νόμον 602 εἶναι ἡ ἐταιρεία
ἐκείνη ἢ ὁποία ἀποτελεῖται ἐκ συνταίρων τῶν ὁσίων ὁ ἀριθμὸς καὶ εἰ
εἰσφοραὶ εἶναι μεταβλητὰ καὶ οὐκ ἔχει τὴν προαγωγὴν τῆς ἰδιωτι-
κῆς οἰκονομίας ἐκάστου αὐτῶν.

Χαρακτηριστικὸν λοιπὸν γνώρισμα τοῦ συνεταιρισμοῦ εἶναι ὅτι οὐ-
ὡς τοιοῦτος, ὡς συμβαλλόμενος ἐντῆ συμβίβει τῆς ἐργασίας, οὔτε
ἢ μὴ παροχῆ τούτων δύναται νὰ ζητηθῇ διὰ τῆς νομίμου δικαστικῆς ὁδοῦ καὶ
ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως ὑπὸ τῶν δικαστικῶν ὀργάνων. Τὴν ἐκτέλεσιν τούτων
δύναται νὰ ζητήσῃ μόνον τὸ κράτος διὰ τῆς κρατικῆς ἐπιθεωρήσεως καὶ τῆς ἀ-
στυνομίας. W. K a s k e l, Die rechtliche Natur des Arbeiterschutzes. 1914
σ. 12.

1) Τὸ 157 ἀρθρ. τοῦ Γερμανικοῦ Συντάγματος ὁρίζει μάλιστα καὶ κωδικο-
ποιεῖν τοῦ δικαίου τούτου τῆς ἐργασίας, ἢ ὁποία ἤρξατο ἐν Γερμανίᾳ.

2) W. K a s k e l, ἐνθ' ἄνω. σ. 13.

τος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κεφαλαιακὴν ἑταιρεία, δὲν ἔχει ὀρισμένον ἀριθμὸν μελῶν, ὁ σκοπὸς τοῦ δὲ εἶναι πάντοτε ἀποκλειστικῶς οἰκονομικός, δηλαδὴ ἡ προαγωγή τῆς ἐπαγγελματικῆς εἴτε τῆς οἰκικῆς οἰκονομίας τῶν συνεταιρίων. Ἡ προαγωγή αὕτη τῆς βιωτικῆς οἰκονομίας ἐκάστου τῶν μελῶν γίνεται διὰ συνεργασίας αὐτοῦ μὲ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ συνεταιρισμοῦ. Δὲν ἀπαγορεύεται ὅμως εἰς τοὺς συνεταιρίους νὰ ἐργάζωνται καὶ ἔκτος τοῦ συνεταιρισμοῦ. Εἰς τὸ καταστατικὸν ἀντιθέτως ἰφίεται (πλὴν μίας περιπτώσεως (48) ¹⁾) νὰ ὀρίσῃ ἐὰν ὁ συνεταιρισμὸς δύναται νὰ συν-αλλάσσεται μετὰ μὴ μελλῶν αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς ἐκφράσεως τοῦ νόμου (1) «ἰδίᾳ» συνάγεται ὅτι οἱ ἐν τῇ ἀρθρῷ τούτῳ κατονομαζόμενοι συνεταιρισμοὶ εἶναι οἱ σπουδαιότεροι, πλὴν τούτων ὅμως δύναται νὰ ἰδρυθῶν καὶ ποικιλῶνται ἄλλοι.

Ἡ εὐθῆνη τοῦ Συνεταιρισμοῦ δύναται νὰ εἶναι εἴτε ἀπεριόριστος παρομοίᾳ πρὸς τὴν τῆς ὁμορρύθμου ἑταιρείας εἴτε περιορισμένη παρομοίᾳ δηλαδὴ πρὸς τὴν τῆς Ἀνωθῆμου.

2. Ἱστορία. Ὁ νόμος 602 περὶ Συνεταιρισμῶν τοῦ 1914 ἐψηφίσθη διὰ νὰ παρασχεθῇ νομικὸς τύπος εὐχρηστος εἰς τὴν ἀρχομένην καὶ ἐν Ἑλλάδι συνεταιριστικὴν κίνησιν. Αἱ πρῶται παρ' ἡμῖν συνεταιριστικαὶ ὀργανώσεις ἀπεσκόπουν τὴν διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς αὐτοβοηθείας βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν συνεταιριζομένων, ἰδρύνοντο δὲ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους (πρὸ τοῦ νόμου 602) ὡς ἐλεύθεραι ἐνώσεις ἀνευ εἰδικῆς νομικῆς μορφῆς.

Ὁ νόμος μας βᾶσιν αὐτοῦ ἔχει τὸν Γερμανικὸν νόμον τοῦ 1889 (ὁ ὁποῖος ἔλαβε νέαν διατύπωσιν τῷ 1898). Οὗτος πάλιν προήλθεν ἀπὸ τελειοποιήσεις παλαιωτέρων γερμανικῶν τόμων ἀναγομένων μέχρι τοῦ 1867.

Συγγενεῖς πρὸς τὸν Γερμανικὸν νόμον εἶναι ὁ αὐστριακὸς τοῦ 1873, τὰ ἀρθρα 678-715 τοῦ Ἑλβετικῶ ἐνοχικοῦ δικαίου καὶ τὰ 223-257 τοῦ Οὐγγαρικῶ Ἐμπορικῶ νόμου. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἰσχύουσιν εἰδικοί νόμοι διὰ τὰ διάφορα εἶδη τῶν συνεταιρισμῶν. Ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ 1867 λειτουργοῦν οἱ συνεταιρισμοὶ ὡς τροποποιημένα: ἑταιρεία μεταβλητοῦ κεφαλαίου (à capital variable).

3. Οὐσία. Ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι ἔνωσις προσωπικῆ οἰκονομικῆ. Τὰ μέλη τοῦ ἔχουσιν ὅλως ἰδιάζοντα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις. Ἄν καὶ εἶναι λοιπὸν ὁ συνεταιρισμὸς πρὸ παντὸς προσωπικῆ ἔνωσις, ἀποσκοπεῖ ὅμως ἔπως ἢ προσωπικῆ αὕτη ἔνωσις ἀναπτύξει μεγάλην οἰκονομικὴν (περι-

1) Οἱ εἰς τὰς παρενθέσεις ἀριθμοὶ δηλοῦσιν ἐφεξῆς τὰ ἀρθρα τοῦ νόμου 602.

ουσιακῆν) κοινότητα. Πάντως, τοῦτο δὲν παραβιάζει τὴν προσωπικὴν τῆς βᾶσιν τῆς ὁποιᾶς ἀπόρροια μόνον εἶναι ἡ βελτίωσις τῆς περιουσιακῆς κοινότητος.

Β'. Σύστασις Συνεταιρισμοῦ.

Ὁ Συνεταιρισμὸς διὰ νὰ συσταθῆ ἀπαιτεῖται ὡπως ἐγκρίθη ὑπὸ τοῦ Ἵπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας τὸ ὑπὸ ἐπτά ¹⁾ τοῦλάχιστον προσώπων ὑπογεγραμμένον καταστατικόν του (2). Τοῦτο πρέπει νὰ περιέχῃ τὴν ἐκ τοῦ σκοποῦ τοῦ συνεταιρισμοῦ ἐπωνυμίαν του, ἐπομένως δὲν δύναται νὰ ἀναγραφῆ τὸ ἔνομα συναταίρου τινός, καὶ νὰ καθορίζῃ ρητῶς τὴν εὐθύνην τοῦ Συνεταιρισμοῦ περιορισμένην δηλαδὴ ἢ ἀπεριόριστον (6). Τὸ καταστατικὸν ἀπαιτεῖται πάντως νὰ περιέχῃ καὶ τινὰς ἄλλας διατάξεις ὑποχρεωτικὰς (5) (ὡς τὴν ἔδραν, σκοπὸν, χρονικὴν διάρκειαν ὀργάνωσιν κ.λ.π. τοῦ συνεταιρισμοῦ). Ἀπὸ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Συνεταιρισμοῦ, ὑπὸ τοῦ Ἵπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, οὗτος ἀποκτᾷ νομικὴν προσωπικότητα. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀναγκαῖα διὰ τὴν νομικὴν προσωπικότητα τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ ἡ ἀναγραφὴ του εἰς τὸ ἐν τῷ Ἐιρηνοδικεῖν ἐπὶ τούτῳ τηρούμενον βιβλίον, ὡς ἀλλαχοῦ γίνεται (βλ. ἀρθρ. 13 γερμ. νόμου).

Γ'. Νομικαὶ σχέσεις τοῦ Συνεταιρισμοῦ καὶ τῶν Συνταίρων

1. Ἐσωτερικαί. Αἱ ἔνομοι σχέσεις τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ τῶν συνταίρων διέπονται ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ, τὸ ὁποῖον ὁμως δὲν δύναται νὰ παρεκκλίνῃ ἀπὸ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου, ἐκτὸς ὅπου τοῦτο ρητῶς ἐπιτρέπεται (11). Αἱ ἔγγαμοι γυναῖκες δὲν ἔχουν ἀνάγκη τῆς συναίνεσεως τοῦ συζύγου των διὰ νὰ γίνουσι μέλη καὶ νὰ συναλλάσσωνται μετὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ καθὼς καὶ τῆς ἀδείας τοῦ πατρὸς, ἐπιτρόπου ἢ κηδεμόνος οἱ συμπληρώσαντες τὸ 18. ἔτος των ἀνήλικοι. Ἡ ἀποδοχὴ τινος ὡς μέλους τοῦ συνεταιρισμοῦ συνδέεται πάντως πρὸς ὠρισμένας προϋποθέσεις (ἐλευθερία διαχείρισις περιουσίας, ἀποδοχὴ ἀνευ ἐπιφυλάξεως τοῦ καταστατικοῦ κλπ.)

1) Τὸ σχέδιον νόμου περὶ Ἀστικῶν Συνεταιρισμῶν (Ἐντυπα Ἐθνοσυνελεύσεως 26 Φεβρ. 1932) ὁρίζει οὐ ἀπαιτεῖται νὰ συναφθῆ τὸ καταστατικὸν ἐγγράφη μεταξὺ 25 μὲν τοῦλάχιστον, ἐφόσον πρόκειται περὶ Συνεταιρισμῶν παραγωγῆς καὶ ἐργασίας, 15 δὲ φυσικῶν προσώπων περὶ παντὸς ἑτέρου ἀστικοῦ Συνεταιρισμοῦ.

Ἡ αὐτοδικαία διζγραφὴ τοῦ συνεταιρίου λαμβάνει χώραν μὲ τὴν ἀπώλειαν τῶν ἀπαιτούμενων διὰ τὴν ἐγγραφὴν ὄρων ἢ καὶ λόγῳ μὴ ἐκπληρώσεως τῶν πρὸς τὸν συνεταιρισμὸν οἰκονομικῶν ὑποχρεώσεων τοῦ μέλους (15). Ἀλλὰ καὶ αὐτοβούλως ἀποχωρεῖ ὁ συνεταιρὸς μετὰ ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς του, πάντως ὁμοῦ εἰς τὸ τέλος τῆς χρήσεως καὶ μετὰ προηγουμένην τρίμηνον τοῦλάχιστον εἰδοποιήσῃν.

Εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ συνεταιρισμοῦ λαμβάνουν μέρος οἱ ἐν ἐνεργείᾳ συνεταιροὶ διὰ τῆς γενικῆς συναλεύσεως, τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς τοῦ συνεταιρισμοῦ. Οἰκονομικῶς δὲ συμμετέχουσιν εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς περιουσίας τοῦ συνεταιρισμοῦ διὰ μερίδων. Εἰς συνεταιρισμούς, μὲ ἀπεριόριστον εὐθύνην ἀπαγορεύεται ἡ συγκέντρωσις εἰς ἓνα συνεταιρὸν μερίδων περισσοτέρων τῆς μιᾶς, τοῦναντίον εἰς συνεταιρισμούς μὲ περιορισμένην εὐθύνην τὸ καταστατικὸν ἐρίζει πῶσαι τὸ πολὺ μερίδας δύναται νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς ἓνα συνεταιρὸν.

Ἡ ἐκχώρησις τῆς ἐταιρικῆς μερίδος εἰς τρίτον μὴ συνεταιρὸν ἀπαγορεύεται. Τὸ καταστατικὸν δύναται νὰ ὀρίσῃ ἔτι ἀπαγορεύεται ἡ ἐκχώρησις καὶ εἰς συνεταιρὸν ὁκόμη, καθὼς δύναται ἀντιθέτως, ὑπὸ ὀρισμένους ὄρους, νὰ ἐπιτραπῇ ἢ ἀνευ ἐκκαθαρίσεως τοῦ λογαριασμοῦ ἐκχώρησις τῆς συνεταιρικῆς μερίδος εἰς ἕτερον πρόσωπον μὴ συνεταιρὸν (21). Ὁ τὸ πρῶτον εἰσερχόμενος εἰς τὸν συνεταιρισμὸν εὐθύνεται ὡς οἱ λοιποὶ συνεταιροὶ διὰ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ συνεταιρισμοῦ τὰς συναρθίας πρὸ τῆς εἰσόδου του, μὴ ἐπιτρεπομένης ἐναντίας συμφωνίας. Τοῦναντίον τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κεκτημένης περιουσίας τοῦ συνεταιρισμοῦ κανονίζονται ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ (23).

Ἐξεληθόντος τοῦ συνεταιρίου ἀπὸ τῶν Συνεταιρισμῶν παύσονται τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ὑποχρεώσεις αὐτοῦ ὡς μέλους, μετατρέπεται δὲ ἡ μέχρι τοῦδε περιουσιακὴ συμμετοχὴ αὐτοῦ εἰς τὸν συνεταιρισμὸν εἰς ἀπλὴν ἐνοχικὴν σχέσιν. Ἡ μετὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ ἐκκαθάρισις τῆς μερίδος τοῦ ἐξερχομένου συνεταιρίου γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἰσολογισμοῦ (18) συνεπῶς πάντοτε εἰς τὸ τέλος τῆς χρήσεως (16). Ἡ ἀγωγὴ τοῦ ἐξερχομένου συνεταιρίου πρὸς πληρωμὴν τῆς μερίδος του παραγράφεται μετὰ διατίαν (19). Ἐννοεῖται ὅτι μὴ ἐπαρκούσης τῆς ἐταιρικῆς περιουσίας ὁ ἐξερχόμενος ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλλῃ εἰς τὸν συνεταιρισμὸν τὸ ἀναλογισθὸν αὐτῷ μέρος ἐκ τοῦ ἁλλείμματος, υπολογιζομένου τούτου κατὰ κεφαλὰς μὲν ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ συνεταιρισμοῦ μὲ ἀπεριόριστον εὐθύνην, ἀναλόγως δὲ τῶν μερίδων τῶν συνεταιρίων ἀν' οὗτος εἶναι Π. Ε (18 IV).

Ἐὰν ὁ συνεταιρισμὸς διαλυθῇ ἐντὸς 24 μηνῶν ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ

συνεταιρίου αὐτῆ θεωρεῖται ὡς μὴ γενομένη (19 II). Ἐν ἡ περιπτώσει ὁ συνεταιρὸς ἐξήρχετο δι' ἐκχωρήσεως τῆς μερίδος αὐτοῦ, τότε δὲν λαμβάνει χώραν ἐκκαθάρισις. Ἄν ἕως ἤθελε διαλυθῆ, ὁ συνεταιρισμὸς ἐντὸς ἑξ μηνῶν ὁ ἐκδοχέυς δὲ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ κανονίσῃ τὰς μετὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ ὑποχρεώσεις του, τότε πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ ἐκχωρητὴς ἐνέχεται μετὰ τοῦ ἐκδοχέου ἀλληλεγγύως (19 II, 20 I).

2. Ἐξαιρετικαί. Ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι νομικὸν πρόσωπον (3 I), ἔχει δὲ ἐμπορικὴν ιδιότητα (12 I). Εὐθύνεται δι' ὅλης τῆς περιουσίας τοῦ ἔναντι τρίτων (22 I), τῶν ὁποίων αἱ ἀπαιτήσεις προηγούνται πάντοτε τῶν ἀπαιτήσεων τῶν συνταίρων.

Οἱ συνταίροι ὡς τοιοῦτοι εὐθύνονται ἀλληλεγγύως, ἐπιδοθητικῶς, μὲ ὅλην μὲν τὴν περιουσίαν των ἔάν ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι Ἄ. Ε., μέχρι δὲ τοῦ ποσοῦ τὸ ὅπολον εἶχον ἀναλάβει ἔάν εἶναι Π. Ε. (22 II, 5 VII). Ἡ ἐπὶ συνεταιρισμῶν μὲ Ἄ. Ε. εὐθύνη τοῦ ἐπωσθήποτε παύσαντος νὰ εἶναι μέλος τοῦ συνεταιρισμοῦ ἐξκολουθεῖ ἐπὶ δύο ἀκόμη, ἔτη ἀφ' ὅτου ἔπαυσε νὰ εἶναι συνταίρος (24). Ἐκ τῶν ὀργάνων τοῦ Συνεταιρισμοῦ τὰ μέλη τοῦ διοικητικοῦ ἢ τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου καθὼς καὶ οἱ ἐκκαθαρισταὶ εἶναι ὑπεύθυνοι πρὸς τὸν συνεταιρισμὸν, πρὸς τοὺς συνταίρους καὶ πρὸς τοὺς δανειστάς διὰ πάντων ζημιῶν προκύπτουσιν ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν εἰσπραφομένων εἰς αὐτοὺς καθηκόντων. Αἱ ἐντεῦθεν πηγάζουσαι ἀξιώσεις παραγράφονται μετὰ πενταετίαν (84). Πᾶσα ἀξίωσις στηριζομένη εἰς εὐθύνην τῶν συνταίρων μὴ ἀποσβεσθεῖσα εἴτε δύο ἔτη μετὰ τὴν λήξιν τῆς ιδιότητος τοῦ συνταίρου Ἄ. Ε. (24), εἴτε μετὰ δύο ἔτη ἀπὸ τῆς διαλύσεως τοῦ συνεταιρισμοῦ (25) παραγράφεται μετὰ ἐν ἔτος ἀπὸ τοῦ πέρατος τῶν ἐργασιῶν τῆς πτωχεύσεως (26).